

Cronologia Revoluției de la Timișoara din 1989

17 decembrie 1989 – duminică

Dimineața devreme, în jurul orei 4,00, pastorul László Tőkés și soția sunt puși forțat într-un autoturism și duși sub escortă în satul Mineu din județul Sălaj. Administrația locală ia măsuri pentru a repara stricăciunile din Piața Sf. Maria și de a șterge urmele revoltei. Armata este scoasă în stradă pentru a face o demonstrație de forță, însă mulțimea furioasă huiduie și îi apostrofează pe militari. La prânz au loc noi confruntări la Comitetul Județean de Partid, care, pentru câteva minute, va fi ocupat de protestatari. Aceștia vor încerca să-l incendieze. Este scoasă în oraș tehnica de luptă (tancuri și TAB-uri), plus militari fără muniție. După-amiază, se deschide focul, prima dată în Piața Libertății, unde cad primele victime. Se va deschide focul și la Podul Decebal, în Calea Girocului, Calea Aradului, Catedrală și în alte zone, rezultând zeci de morți și de răniți. Represiunea este condusă cu mână forte de generalul Ion Coman, șeful unui comandament din care fac parte lideri PCR din administrația centrală și locală, cadre ale Miliției, Securității și Armatei. Cei mai mulți răniți ajung la Urgențe, la Spitalul Județean, dar și în alte clinici din oraș. Personalul medical se mobilizează, reușind să acorde ajutor persoanelor aflate în suferință, lucrând în condiții nemaiîntâlnite până atunci. Armata și trupele Ministerului de Interne trag inclusiv asupra mașinilor Ambulanței, permițând cu greu ridicarea morților și răniților.

0,07

Sunt solicitate forțe ale Pompierilor la Comitetul Județean PCR, pentru a fi apărat dacă în zonă se vor întoarce protestatarii. (JAP).

0,15

Inspectorul-șef Ion Popescu îi raportează ministrului Tudor Postelnicu că circa o mie de persoane de la Piața Sf. Maria și 700 de pe Calea Buziașului se îndreaptă spre Comitetul Județean de Partid. Postelnicu ordonă ca mașina Pompierilor să meargă înainte, iar plutoanele de Securitate în urma ei pentru a-i împrăștia (Nota IJTMI).

0,16

Manifestanții se îndreaptă către Operă și Complexul Studentesc (JAP).

0,18

Sunt trimise trei mașini de pompieri la Complexul Studentesc și două la Operă, cu scopul de a-i împrăștia pe demonstrații (JAP).

0,25

Dispozitivul din Complexul Studentesc raportează că situația acolo este critică, deoarece mai mulți demonstrații se îndreaptă spre ei, iar alți protestatari aruncă cu pietre din cămin. Lt.-col. Predescu acționează în zonă cu un pluton (Nota IJTMI).

0,30

Se raportează că un mare grup de persoane se îndreaptă spre Piața Maria. Între Aleea Sportivilor și Complexul Studentesc se găsesc circa 600 de oameni, în locul unde acționează plutonul trimis acolo, iar un alt pluton se îndreaptă spre ei (Nota IJTMI).

Compania 5 Securitate de la Lugoj ajunge în Timișoara, constituindu-se rezervă de intervenție în zona bisericii reformate (JALTS).

0,35

Ilie Matei îi reproșează inspectorului-șef că nu se acționează cu toată fermitatea (Rado, 2011, p. 17; D 42/P/1990, f. 6).

Lt.-col Bunoaica trimite în zonă pentru rezolvarea situației un pluton cu câini. Trei plutoane de grăniceri se îndreaptă spre zona critică pentru întărire. 50 cadre de Miliție au fost regrupate

pentru a constitui rezerva la inspectorat (JAO).

0,45

Inspectorul-șef Ion Popescu raportează ministrului de Interne Tudor Postelnicu că a anihilat acțiunea celor peste 600 persoane care au ajuns la Complexul Studentesc. De asemenea, raportează că are forțe suficiente, deoarece au sosit în ajutor trei plutoane de grăniceri, iar la Comitetul Județean de Partid acțiunea este coordonată de șeful miliției, col. Ion Deheleanu (Nota IJTMI).

0,50

Forțele de ordine raportează că circa 1.000 de persoane, studenți și alte elemente huliganice se îndreaptă spre Comitetul Județean de Partid, unde acțiunea (de împrăștiere) este coordonată de col. Toma și col. Popa (Nota IJTMI).

În zona Michelangelo, numărul manifestațiilor a crescut la aproximativ 2.000. Printre ei sunt și muncitori, și studenți (RCTSFST, 1989).

01,00

Inspectorul-șef raportează ministrului de Interne situația în care se găsesc, faptul că au fost trimise forțe pentru împărțirea grupurilor de protestatari din zonă, timp în care se aud scandări puternice în stradă în zona Operei. Cele trei plutoane de grăniceri au fost introduse în dispozitiv, iar coloana care a ajuns la Catedrală se îndreaptă din nou spre Complexul Studentesc (Nota IJTMI).

Ilie Matei ordonă colonelului Deheleanu să instruiască cinci cadre care să-l însoțească pe László Tökés în Sălaj.

01,05

Aglomerare de manifestați la Catedrală. Colonel Sima (șeful Securității Timiș) solicită mașini de luptă cu praf și spumă (JAP).

01,11

Sunt realarmate formațiile civile de pompieri ale întreprinderilor Azur, Electrotimiș, Dermatina și de la Întreprinderea Mecanică Timișoara (JAP).

1,15

Trupele de Securitate au reținut peste 20 de persoane turbulente, care urmează să fie aduse la organul de Miliție cu autoduba de lângă Consulatul Sârbesc (Nota IJTMI).

1,30

O coloană de demonstrați se îndreaptă spre sediul Municipiului de Partid (JAO).

Capii manifestațiilor sunt pe treptele Catedralei și vorbesc mulțimii (Registru filaj 1989).

UM 01185 părăsește cazarma pentru intervenția în oraș cu 6 camioane cu 160 de militari (D 11/P/1997, f. 70).

Col. Popescu dă noi ordine lt.-col. Bunoaica. Acesta raportează că are în zonă șase plutoane și urmează să mai vină alte trei (Nota IJTMI).

Ministrul de Interne se interesează câte persoane au fost reținute, iar inspectorul-șef raportează că în jur de 50 de persoane (Nota IJTMI).

1,45

Circa 1.150 de persoane se îndreaptă de la Catedrală spre casa lui László Tökés. S-au întreprins măsuri de blocaj și împrăștiere cu șase plutoane, din care trei de grăniceri (Nota IJTMI).

Din cele 28 de persoane reținute, 12 sunt muncitori, trei fără ocupație, trei au studii superioare, trei studenți, trei alte ocupații, din care doi sunt membri PCR (Nota IJTMI).

01,45 – 4,30

UM 01942 deplasează cu patru autovehicule nouă patrulare cu armamentul din dotare, fără muniție, pe traseul bd. Tinereții – Piața Ștefan Furtună – Piața 700 – Piața Dacia. Au participat 104 militari conduși de col. Gavrilă Cherăscu (JUM 01942).

1,50

Grupul de manifestați de la Complexul Studentesc încearcă să se unească cu cei de la Catedrală

(JAP).

Coloana care a plecat de la Catedrală s-a despărțit în două, jumătate se deplasează spre Piața Maria și jumătate spre Spitalul de Copii, spre gară. Se primesc informații că un grup de peste 1.000 persoane se îndreaptă spre cartierul Circumvalațiunii, iar 5-600 dintre ei se îndreaptă spre Politehnică (Nota IJTMI).

2,00

Un pluton din Compania 5 Securitate Lugoj se constituie în patrulă de cercetare în cartierul Circumvalațiunii (JALTS).

2,00 – 3,30

UM 01185 participă la împrăștierea manifestațiilor în zonele Parcul Central, Circumvalațiunii, Torontal (D 11/P/1997, f. 70).

2,30

Inspectorul-șef raportează ministrului Tudor Postelnicu situația la acea oră și că un grup de 700 de persoane se îndreaptă spre Fabrica de Lapte (Circumvalațiunii). Pentru anihilare se acționează cu un pluton de urmărire, două plutoane pentru blocaj, o companie de grăniceri și alte forțe, două mașini de pompieri. Au mai fost reținute alte 45 de persoane (Nota IJTMI).

Ministrul de Interne, Tudor Postelnicu, ordonă să se ia măsuri pentru evacuarea pastorului. Se vor folosi două autoturisme, un microbuz, un autocamion pentru mobilă, opt cadre de miliție și doi șoferi (Nota IJTMI).

Se ordonă ca, începând de la ora 7,00, să se desfășoare dezbateri în toate unitățile economice și instituțiile din Timișoara unde își au locul de muncă demonstrații. La acestea vor participa activiști de partid și șefii de instituții pentru a înfiera asemenea acțiuni ostile și huligane. (Nota IJTMI).

2,40

Se raportează că aproximativ 900 de persoane au intrat pe str. Gh. Lazăr, dar, fiind urmărite, s-au împrăștiat printre blocuri, în partea dreaptă, unde le-a ieșit în cale un pluton de grăniceri. (Nota IJTMI).

2,52-2,57

Ajung la Timișoara mașini de intervenție ale Pompierilor din Caraș-Severin și Arad. (JAP).

2,55

În zona Circumvalațiunii sunt reținute 80 de persoane, iar inspectorul-șef raportează prim-secretarului situația nou creată. La ora 3,00, cei din grupul arătat s-au împrăștiat, iar primul-secretar ordonă să se intre cu toate forțele pentru a-i destrăma și a-i reține pe cei care mai umblă prin oraș (Nota IJTMI).

3,11

Sunt trimise mașini de luptă ale Pompierilor pe Bd. 6 Martie, str. Treboniu Laurian, str. Timotei Cipariu și Gheorghe Doja (JAP).

3,20

Sunt reținute 104 persoane. General-locotenent Iulian Vlad ordonă luarea de măsuri, de către Ioan Bunoaica, comandantul Brigăzii Trupelor de Pază și Securitate, cu mr. Nichita, de la Grăniceri, pentru realizarea unor dispozitive care să nu permită repetarea situației, adică constituirea de grupuri de protestatari. Se vor avea în vedere regrupările prevăzute pentru orele 10,00 și 17,00, din 17 decembrie, pentru care existau informații culese de oamenii de la filaj și de la informatori (Nota IJTMI).

Col. Constantin Rotariu, comandantul Garnizoanei Timișoara, raportează că a umplut un camion cu persoane reținute și că acestea vor fi trimise la penitenciar (Nota IJTMI).

Col. Ion Deheleanu anunță că la ora 4,00 trebuie să acționeze la casa pastorului. Pentru aceasta, col. Rotariu va întări dispozitivul din acea zonă (Nota IJTMI).

3,30

Este constituită o grupă de ofițeri superiori din MApN care să se deplaseze la Timișoara pentru

a organiza defilarea în oraș a 500 de militari constituiți în detașamente cu fanfară și drapel de luptă (RCS, vol. I, p. 66).

3,40

Ministrul de Interne ordonă pregătirea pentru evacuarea pastorului László Tőkés: o Dacie cu stație, doi ofițeri de Miliție, șoferi cu bonuri de benzină, pachete cu hrană și apă minerală.

Se vor deplasa pe ruta Timișoara – Arad – Oradea – Cluj – Zalău. La limita jud. Cluj – Sălaj vor fi așteptați de echipaje de Miliție care-i vor conduce în satul Mineu, jud. Sălaj (Nota IJTMI).

3,50

Se raportează că un grup de 5-600 persoane se îndreaptă spre Piața 700. Inspectorul-șef ordonă blocarea și destrămarea urgentă a grupului. Au fost dirijate două plutoane de Securitate și o sută de militari (Nota IJTMI).

4,00

Sunt trimiși 60 de militari în termen sub comanda mr. Andrei Ilie, din Regimentul 39 al UM 01008, în Piața 700, pentru restabilirea ordinii (D 11/P/1997, f. 79).

Ilie Matei se deplasează în zona Pieței Dacia pentru a vedea modul în care se acționează împotriva demonstrațiilor (D 42/P/1990, f. 6).

4,07

Șapte plutoane de la diverse arme se găsesc în dispozitivul din apropierea bisericii reformate, pentru a asigura evacuarea lui László Tőkés (Nota IJTMI).

După estimările făcute de cadrele din teren, în acțiunile de protest din Piața Sf. Maria au fost implicate aproximativ 7.500 de persoane, unele din ele deosebit de virulente (Nota IJTMI).

Primul-secretar solicită inspectorului-șef o situație a persoanelor reținute.

4,15

S-a terminat și cu grupul de demonstrații de la Piața 700, care se îndreaptă spre Hotelul Timișoara (Nota IJTMI).

4,18

Este dat dispărut soldatul Bejenaru de la Pompieri (JAP).

4,30

Prin mijloace specifice, László Tőkés a fost găsit ascuns la domiciliul său (Nota IJTMI).

Sosește la Timișoara o companie de la Batalionul de Securitate din Orăștie (D 11/P/1997, III, f. 199).

4,40

Din nou se raportează că au fost reținute 181 de persoane. Se raportează că la restaurantul Vaporul au fost reținute 20 de persoane (Nota IJTMI).

4,50

Echipajul cu preotul a plecat spre Zalău, așa cum s-a ordonat, iar la 5,15 a plecat și camionul DAC 21 TM 154 (JAO).

5,05

Prim-secretarul Radu Bălan a dat dispoziție ca tramvaiele să nu mai oprească în stația de la biserica reformată, ci mai în față sau mai în spate cu 200 m.

5,10

Filajul raportează că a identificat un student care în noaptea cu pricina și-a schimbat hainele de două ori și făcea mare agitație în rândul turbulenților.

Comandantul batalionului de Securitate raportează că un pluton de Securitate rămâne la Comitetul Județean al PCR și un alt pluton la Municipiu. Plutonul de la Orăștie îi va schimba pe cei din pază. De acesta răspunde mr. Dorneanu. (JAO).

6,00

De la Hunedoara sosesc două mașini de luptă ale Pompierilor (JAP).

Sunt rechemați în cazarmă toți militarii (Zeca 1, 1990).

6,30

Colonel Sima ordonă ca mașinile de luptă ale Pompierilor să rămână pe poziții (JAP).
Trenul special de la București cu grupele operative ale Departamentului Securității Statului și Miliției, coordonate de Emil Macri, de la Direcția Securității Statului, și Velicu Mihalea, de la Miliție, ajung la Timișoara, fiind întâmpinați de col. Traian Sima. (RCS, I, p. 65).

7,00

Lt.-col. Marinescu raportează: nouă mașini de luptă ale Pompierilor sunt în dispozitiv (JAP).
Lt.-col. Constantin Zeca primește ordin de la ministrul Apărării să organizeze o defilare prin oraș cu 500 de militari, cu fanfară și drapelele de luptă ale unităților participante (Zeca 1, 1990).

7,30

Ajunge în Timișoara grupa operativă a MAPN compusă din ofițeri superiori din București și Craiova (Zeca 1, 1990).

8,00

Sosește de la București procurorul general adjunct Gheorghe Diaconescu, însoțit de alți patru procurori (Rado, 2011, p. 56).

9,15

Se ordonă deplasarea la Timișoara a unei companii de Securitate de la Orăștie și a unui pluton din Compania 2 Securitate-Miliție Arad (JALTS).

9,50

Două mașini de luptă ale Pompierilor intră în dispozitiv la Comitetul Municipal al PCR (JAP).

10,00

Radu Bălan telefonează la Divizia 18 Mecanizată pentru a cere detalii despre defilare. Colonelul Ionescu, șeful grupei operative, îl informează că militarii se pregătesc să iasă la defilare cu drapelul de luptă (Rado, 2011, p. 17; PT, III, 2005, p. 1443).

10,10

Se ordonă unităților din Timișoara să se deplaseze cu cântec, cu armamentul din dotare, fără muniție, cu drapelul de luptă, spre Cazarma Oituz: UM 01008 cu 160 de militari în termen sub comanda mr. Gheorghe Borăscu, pe traseul: str. Chișodei – Piața Bălcescu – Hotel Continental – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, II, f. 79); UM 01926, UM 01942 și UM 01864 participă cu 200 de militari și drapelul de luptă, sub comanda col. Chierăscu, pe traseul Cazarma Oituz – Hotel Continental – CJP – bd. Sălăjan – cazarmă (JUM 01942); UM 01185 cu 165 de militari în termen defilează pe traseul Calea Șagului – Bd. 6 Martie – Piața Operei – Piața Mărășești – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, III, f. 71); UM 01115 cu 4 ofițeri, 2 subofițeri și 78 de militari în termen (D 11/P/1997, vol. 3, f. 81) și UM 01039 cu 80 de militari în termen cu drapelul de luptă ies la defilare pe traseul Calea Girocului – căminele studențești – Bastion – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, III, f. 86); UM 01115 cu 78 de militari, 2 subofițeri și 4 ofițeri la defilare pe traseul Calea Girocului – str. Cluj – Cazarma Oituz (JUM 01115).

10,22

Lt.-col. Corpodeanu cere ajutor pentru zona Maria. Se strâng tot mai mulți oameni (JAO).

10,30

Sosește la Timișoara, cu un avion special, o grupă operativă de la Marele Stat Major al MAPN alcătuit din: colonel Gheorghe Radu, colonel Ionescu Dumitru, colonel Ardeleanu, colonel Drăgan, colonel Florin Mancu, locotenent-colonel Enache, locotenent-colonel Gheorghe Oprea, și locotenent-colonel Marchiș. (Zeca 1, 1990).

10,50

În zona 6 Martie – Zugrav Nedelcu se circulă compact, estimativ 1.000 de persoane de naționalitate maghiară (JAO).

11,00

Radu Bălan îi cere ministrului Apărării Naționale ca UM 01024 să intervină pentru a bloca accesul manifestanților spre Comitetul Județean de Partid (RCS, II, p. 29).

Lt.-col. Zeca primește ordin și dislocă 200 de militari pentru blocarea accesului spre sediul CJP (Zeca, 1,1990).

11,30

De la UM 01185, 165 de militari, echipați cu pistoale mitralieră și drapelul de luptă, pleacă la defilare pe traseul: Calea Șagului – Bd. 6 Martie – Podul Maria – Catedrală – Operă – Piața Mărăști – Cazarma Oituz. (D 11/P/1997, II, f. 71).

O sută de militari în termen, de la UM 1125, sub conducerea lt.-col. Vasile Gioară, intră în dispozitiv la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/1997, II, f. 92).

12,00

Lt.-col. Dincă Nicolae, cu doi ofițeri și 60 de militari în termen, de la UM 01115, au intrat în dispozitiv lângă Comitetul Județean de Partid, în fața Facultății de Medicină (D 11/P/1997, II, f. 81).

12,25

În Piața Operei – Catedrală, aproximativ 400-500 de cetățeni scandează lozinci (JAP).

12,26

Din Piața Operei, 1.000 de persoane se îndreaptă spre bd. Pârvan (JAP).

12,30

Se formează o altă coloană de la Modex spre Comitetul Județean PCR (JAO).

3.000 de persoane pe Michelangelo (JAO).

Radu Bălan este sunat de Nicolae Ceaușescu și chestionat cu privire la reacția mulțimii vizavi de defilarea militarilor.

Vasile Milea, ministrul Apărării, transmite ordinul lui Ceaușescu de a se face uz de armă (D 24/1991, f. 14-16).

12,30-17,00

Se distribuie armament și muniția aferentă la aproximativ 375 de cadre MI (JAO).

12,40

Ordin al inspectorului-șef, col. Ion Popescu, ca pompierii să acționeze din nou cu apă (JAP).

12,50

Militarii din Batalionul 43 Transmisiuni blochează intrările în Comitetul Județean de Partid dinspre Parcul Copiilor cu cinci ofițeri și 50 de militari în termen, fără muniție. Regimentul 44 Tancuri, care a participat la defilare, este dispus pe strada Lenin, lângă Poșta Mare (JUM 01024; D 330/P/1991, II, f. 19)

13,00

UM 01039 împreună cu UM 01008, UM 01125 și UM 01115 intră în dispozitiv la Poșta Mare și străzile care duc la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/1997, II, f. 86).

13,00

Gheorghe Diaconescu și o echipă de procurori s-au deplasat la penitenciar pentru verificarea celor reținuți. Sunt peste 800 de persoane din care circa 150 de minori.

13,05

2.500-3.000 de persoane demonstrează pe Aleea Sportivilor până spre Liceul de Muzică (JAO).

13,15

S-a primit indicativul *Tabela ABC-Ana*, care intră în vigoare la ora 19,00.

Lt.-col. Zeca ordonă ca pe direcția cazarmă – pod Michelangelo – Complex Studentesc să acționeze UM 01197, UM 1125 și UM 01145; pe direcția Stadionul 1 Mai – str. Arieș – str. Cluj – Complex Studentesc acționează UM 01115, UM 01039, UM 01185. Total efective: 611 militari. În rezervă alți 200 de militari (JLD 18 Mc.).

13,23

Circa 4.000 de manifestanți se îndreaptă către Comitetul Județean PCR. Sunt în dispozitiv șapte mașini de luptă ale Pompierilor și alte forțe. (JAP).

13,30

Mașinile de luptă ale Pompierilor acționează pentru împrăștierea manifestanților de la Comitetul Județean al PCR (JAP).

La solicitarea lui Nicolae Ceaușescu, ministrul apărării gen. Milea ordonă intrarea Armatei în stare de luptă.

UM 01145, cu 480 de militari sub comanda maiorului Popescu, acționează pe direcția Hotel Continental – Consiliul Popular Județean. UM 01008, cu cei 60 de militari de care mai dispune, se deplasează în fața comandamentului diviziei, aflat în Piața Libertății. În cele trei zone acționează 1.051 de militari (JDM).

13,40

De la UM 01942, un detașament de 150 de militari condus de lt.-col. Ciobanu intră în dispozitiv la Poșta Mare, Banca Națională și Hotelul Continental, iar un alt detașament cu 60 de militari, condus de lt.-col. Varady, intră în dispozitiv la depozitul de muniție al gărzilor patriotice din Piața Unirii (JUM 01942).

13,45

De la UM 01185 vin șapte TAB-uri la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54).

13,47

Trei camioane ale MApN și o mașină de luptă de la Pompieri sunt incendiate lângă Comitetul Județean PCR (JAP).

13,50

O companie de tancuri de la UM 01115 este pregătită să intervină la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54). Se primește ordin de la col. Nicolae Predonescu ca tancurile să se deplaseze pe traseul Calea Girocului – Ștrandul Termal – Băile Neptun, chiar dacă nu au decât mecanici și comandanți de tancuri din cadre (RC UM 01115).

Opt tancuri sub comanda mr. Dorel Ghibea se îndreaptă spre Podul Decebal. Patru tancuri acționează în direcția Magazinul Bega și Piața Libertății, trei tancuri în direcția Piața Traian, unul a rămas la Podul Decebal (D 11/P/1997, II, f. 82).

13,51

Manifestanții au pătruns în sediul Comitetului Județean al PCR (JAP).

14,00

La Regimentul 39 al UM 01008 se primește ordin ca detașamentul care a participat la defilare să blocheze accesul protestatarilor dinspre Hotelul Continental spre Comitetului Județean al PCR, să asigure paza hotelului, a Magazinului Bega și a CEC-ului, și sunt aduși din cazarmă încă 60 de militari în termen fără muniție la Comitetul Județean de Partid (D 11/p/1997, II, f. 279).

14,02

Este incendiat parterul Comitetului Județean PCR (JAP).

14,04

Pompierii intervin pentru stingerea incendiului de la Comitetul Județean al PCR. Forțele de Miliție și Securitate s-au retras, au rămas doar Pompierii (JAP).

14,05

Generalul Milea ordonă alarmarea și acționarea cu tot regimentul de tancuri de la UM 01115 (D 11/P/97, II, f. 54).

După intrarea demonstranților în Comitetul Județean de Partid, intervin subunitățile Brigăzii de Securitate în cooperare cu Brigada 9 Grăniceri, forțele IJMI și subunități din Divizia 18 Mecanizată a MApN, care reușesc respingerea mulțimii (JALTS).

14,09

Pompierii sunt copleșiți de mulțime și nu mai pot interveni. Mașinile de luptă ale Pompierilor sunt devastate (JAP).

14,10

O companie de tancuri acționează pe direcția Cazarmă – Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54).

14,12

Sunt trimise alte patru mașini de luptă ale Pompierilor la Comitetul Județean al PCR (JAP).

14,15

Regimentul 40 Mecanizat intră în alarmă de luptă parțială (D 11/P/97, II, f. 54).

14,30

Prima victimă a Revoluției, Rozalia Irma Popescu, este călcată de un TAB pe str. Pestalozzi.

Ordinul lui Nicolae Ceaușescu de deschidere a focului împotriva demonstranților de la Timișoara este transmis la Comandamentul Armatei a III-a, care avea în subordine și unitățile de la Timișoara (D 24/1991, f. 14-16).

Ministrul Apărării ordonă intervenția cu două elicoptere de la regimentul din Caransebeș (D 11/P/97, II, f. 54).

14,36

Se ordonă ca forțele MApN să se concentreze în trei puncte: Comitetul Municipal de Partid, Piața Operei și Complexul Studențesc (JLD 18 Mc.).

14,40

S-a introdus starea de necesitate în municipiul Timișoara (JUM 01942).

15,06

Un grup de manifestați se îndreaptă către Comitetul Municipal al PCR. Sunt în dispozitiv trei mașini de Pompieri (JAP).

15,15

Se ordonă trupelor de Grăniceri închiderea PCTF de mic trafic (Caiet Teacă, pp. 24-25).

De la UM 01185 șase TAB-uri sunt direcționate la Consiliul Municipal (JLD 18 Mc.).

O companie de Securitate sosește de la Batalionul din Orăștie (D 11/P/97, II, f. 199).

15,35

UM 01086 intervine cu 40 de militari la Consiliul Municipal, iar Regimentul de Aviație, cu 50 de militari (D 11/P/97, II, f. 55)

15,50

Manifestanții sunt împinși de tancuri și Miliție spre Piața Operei.

În Piața Maria sunt 200-300 de persoane.

La Cinematograful Capitol este blocată trecerea, iar Piața Libertății este aglomerată (JLD 18 Mc.).

15,55

Șeful grupei operaționale de la MApN ordonă ca toate materialele chimice, atât de protecție, cât și de atac, să fie pregătite. Batalioanele de cercetare să pregătească completele de luptă antiteroriste pentru a fi în măsură să intervină (JLD 18 Mc.).

16,01

Sunt anunțate mai multe incendii în Piața Traian și la Magazinul Bega (JAP).

Generalul Macri a vorbit cu ofițerii de contrainformații MApN.

16,08

Un grup de 400 de persoane a intrat în Complexul Studențesc (JAO).

16,15

O coloană din centru cu aproximativ 2.000 de persoane se întâlnește cu cea de 200 din zona Michelangelo și pornesc spre Complexul Studențesc. Scandeață lozinci (JAO).

16,20

Generalul Velicu Mihalea transmite că un grup foarte mare de demonstrați se apropie de Piața

Libertății, fiind violenți (JAO).

16,21

Grupul de 2.000 de demonstranți se îndreaptă dinspre Podul Michelangelo spre Hotelul Continental (JAO).

16,15 – 16,30

În Piața Libertății se deschide focul împotriva demonstranților pașnici aflați acolo. Se trage din sediul Diviziei 18 Mecanizate Timișoara (PT, IV, pp. 1914-1915 și 2294).

16,22

Generalul Mihale solicită urgent forțe la Piața Libertății (JAO).

16,24

Pe str. Bocșei protestatarii au dat foc la o amfibie (RCTSFST, 1989).

16,30

Cinci tancuri de la UM 01115, cu opt subofițeri, părăsesc unitatea sub comanda mr. Gheorghe Badea. Vor fi blocate pe Calea Girocului (JUM 01115).

16,35

La ordinul ministrului Apărării, un detașament din cadrul Regimentului 90 Mecanizat din Lugoj, sub comanda mr. Vasile Paul, pornește spre Timișoara (D 11/P/1997, II, f. 97).

16,40

Pe Aeroportul Timișoara sosește un grup de ofițeri superiori condus de Ion Coman. Din grup fac parte: generalul-maior Ștefan Gușă, generalul-locotenent Victor Atanasie Stănculescu, generalul-locotenent Mihai Chițac, generalul-maior Gheorghe Cârneanu, colonelul Gheorghe Radu și locotenent-colonelul Marchiș. Li se raportează că în Piața Libertății, în fața Diviziei 18 Mecanizate, s-a deschis focul (D 24/1991, f. 14-16).

De la UM 01233 Buziaș pleacă spre Timișoara șapte TAB-uri sub comanda mr. Octav Pleșca. Alte cinci TAB-uri pleacă puțin mai târziu în aceeași direcție (D 11/P/1997, II, f. 82).

16,53

Se ordonă pregătirea cu grătare de protecție a șapte mașini de luptă ale Pompierilor. Alte mașini de luptă sunt în drum spre Timișoara (JAP).

16,55

Se ordonă Centrului de Instrucție echiparea tancurilor din Buziaș.

17,00

În intersecția Gh. Lazăr cu Circumvalațiunii se formează un grup de circa 150 de persoane, care vin apoi spre centru (JAO).

Sunt semnalate incendii în centrul orașului. Nu se poate interveni, din cauza manifestațiilor (JAP).

UM 01185 trimite un detașament de 80 de militari în termen cu patru camioane la Sala Olimpia pentru a împrăști demonstranții. Nu găsesc pe nimeni acolo și, la ordinul col. Ionescu, intră în dispozitiv la Podul Decebal (D 11/P/1997, II, f. 71).

17,12-17,25

La comandamentul Brigăzii de Securitate se comunică de către col. Popescu ordinul comandantului suprem de întrebuințare a muniției de război în acțiunile viitoare de restabilire și menținere a ordinii publice. Comandantul brigăzii hotărăște dotarea subunităților din dispozitiv cu armamentul existent la reședința brigăzii, precum și transportul armamentului existent la unități pentru subunitățile aduse de la Lugoj și Orăștie. Forțele Trupelor de Securitate se redistribuie astfel: cinci plutoane la Comitetul Județean de Partid, un pluton la Comitetul Municipal de Partid, două plutoane la Inspectoratul Județean MI, două plutoane la Penitenciarul Timișoara, un pluton la depozitele Ronaț, iar în cazarmă rămân opt plutoane (JALTS).

17,15

Ion Coman ajunge la Comitetul Județean de Partid și organizează comandamentul represiunii

(D 24/1991, f. 14-16).

Are loc teleconferința cu Nicolae Ceaușescu. Participă, în sediul Comitetului Județean de Partid Timiș, Ion Coman, Radu Bălan, Ilie Matei, Nicolae Mihalache, Gheorghe Manta, Petre Cristea, Emil Macri și Ion Popescu. **Ceaușescu ordonă folosirea armamentului cu muniție de război** (D 24/1991, f. 14-16).

Se ordonă folosirea gazelor lacrimogene (JL D 18 Mc.).

17,29

Incendiu în Piața Operei, dar nu se poate interveni (JAP).

17,30

Este realizat dispozitivul circular la Consiliul Județean de Partid: la Podul Decebal, trei ofițeri (mr. Badea Gheorghe, cpt. Grăjdeanu Olivian, lt.-maj. Vlădilă Adrian) și 30 de militari în termen; pe strada dinspre Miliție, un ofițer (lt.-maj. Amariei Teodor) și 25 de militari în termen; la Parcul Copiilor, un ofițer (mr. Dima Viorel) și 15 militari în termen; în spatele Comitetul Județean de Partid, un ofițer (lt. Baba Ion) și zece militari în termen; la Poștă, un ofițer și 40 de militari; la Banca Națională, un ofițer și 30 de militari în termen; la Institutul de Medicină, un ofițer și 50 de militari în termen; pe bd. Sălăjan, un ofițer cu 40 de militari în termen.

Generalul Gușă preia comanda efectivelor din MAPN și ordonă distribuirea muniției de război: la atac, se trage în aer, iar apoi la picioare (D 11/P/1997, II, f. 56).

Se solicită trimiterea de GIST-uri (gaze de luptă) la comandamentul diviziei (D 11/P/97 vol. 2, f. 56).

17,40 – 17,50

Lângă Cinematograful Timiș izbucnește un incendiu de proporții. Sunt foarte multe persoane între Catedrală și Operă (JAO).

17,45

Pentru apărarea comandamentului Marii Unități sunt trimise trei TAB-uri, 20 de militari și 5 ofițeri, sub comanda mr. Viorel Grigore (JUM 01121).

17,50

Pe Calea Girocului, la intersecția cu str. Lidia, un tanc a luat foc (RCTSFST, 1989).

18,00

La Comandamentul de Pompieri se anunță starea de necesitate, dispoziția de război și apărarea cazarmii cu arma în mână (JAP).

Trupele Brigăzii 30 Securitate se dispun astfel: sediul Comitetului Județean de Partid – cinci plutoane; sediul Comitetului Municipal de Partid – un pluton; sediul Inspectoratului Județean al MI – două plutoane; Penitenciarul Timișoara – două plutoane; Stația Radio Timișoara – un pluton; Depozitul Statului Major al Brigăzii de Securitate – un pluton. Alte 8 plutoane în rezervă la cazarmă (D 11/P/1997, II, f. 199).

18,08

Prim-secretarul PCR dispune intrarea în dispozitivul de intervenție de la Comitetul Județean al PCR a patru mașini de luptă ale Pompierilor (JAP).

18,30

Din Calea Girocului, un grup de aproximativ 400 de persoane se îndreaptă spre centru (JAO). La ordinul gen. Milea, 12 TAB-uri de la UM 01233 Buziaș, sub comanda lt.-col. Octav Pleșca, pornesc către Timișoara (D 11/P/1997, IV, f. 63).

18,35

În Calea Girocului, la intersecția cu strada Lidia și strada Naturii, sunt blocate cinci tancuri de la UM 01115, care se îndreptau către centrul orașului (D 11/P/97, II, f. 57).

18,39

Se raportează incendieri multiple în Piața Unirii (JAP).

18,45

Radu Bălan îi cere rectorului Ioan Anton să ia măsuri ca studenții să nu iasă din cămine.

Se execută indicativul de luptă parțială (D 11/P/97, II, f. 57).

18,50

La intersecția bd. Mihai Viteazul cu bd. Vasile Pârvan, aproximativ 1.000 de persoane se îndreaptă spre căminele studențești (JAO).

18,55

La Comenduirea Diviziei 18 Mecanizate se primește indicativul *Radu cel Frumos*, transmis tuturor unităților militare din garnizoană (JUM 01942).

19,00

UM 01008 intră în acțiune împotriva protestatarilor cu 125 de militari, cinci mașini și cinci stații portative; UM 01125 cu o sută de militari în dispozitiv în spatele Magazinului Bega și la CEC (D 11/P/97, II, f. 92); UM 01185 în acțiune cu 200 de militari, șase camioane DAC, un ARO și o autostație sub comanda lt.-col. Pruteanu și 40 de militari și șase TAB-uri, detașament condus de căpitan Badea (D 11/P/97, II, f. 57). Batalionul 43 Transmisiuni ia sub pază casieria ICSMI și depozitul de armament din Piața Unirii cu cinci ofițeri, 50 de militari în termen, două autocamioane cu armament și muniție. Batalionul 169 Cercetare trimite pentru pază cinci ofițeri, 20 de militari și trei TAB-uri (D 11/P/97, II, f. 79).

19,00 – 23,00

Pompierii sunt solicitați să intervină pentru stingerea nenumăratelor incendii din Calea Lipovei, Calea Aradului, Calea Șagului, Calea Girocului, zona Iosefin și centrul orașului (JAP).

19,10

Se deschide focul în fața Catedralei, dinspre Primărie și Piața Operei (Victoriei). Cad mulți morți și răniți (PT, IV, pp. 2406-2407).

19,29

Dinspre Fabrica de Bere, un grup mare de demonstranți se îndreaptă spre Podul Decebal (JAO).

19,30

Procurorul general adjunct Gheorghe Diaconescu ajunge la Penitenciar, unde va organiza anchetarea celor reținuți. Din declarațiile smulse celor închiși trebuia să rezulte că în spatele demonstrațiilor se află iredentiști maghiari (Rado, 2011, p. 57).

În fața Liceului Ion Vidu s-a format un grup mare de demonstranți, de ordinul miilor (JAO).

19,45

Batalionul de Infanterie de la Arad acționează cu 211 militari și trei TAB-uri în zona Complexului Studențesc – Ștrandul Termal (D 11/P/97, II, f. 57).

19,50

Se deschide focul la Podul Decebal, în apropierea Comitetului Județean de Partid, fiind înregistrate zeci de victime (morți și răniți) (PT, IV, pp. 2406-2407).

19,56

Pe strada Pestalozzi au trecut patru salvări mari, cu cel puțin zece răniți și câțiva morți (JAO).

20,00

Regimentul 90 Mecanizat părăsește cazarma cu 209 militari, 13 ofițeri, opt autocamioane și o gură de foc (D 11/P/97, II, f. 58).

UM 01008 intră în dispozitiv la Întreprinderea Textilă Timișoara cu trei detașamente a câte 25 de militari în termen, comandate de mr. Marin Mitroi, cpt. Petrică Negoian, lt.-maj. Iulian Munteanu, cpt. Dănuț Surdu, lt.-maj. Vasile Dragomir (D 11/P/97, II, f. 79).

UM 01008, cu un detașament de 25 de militari comandați de cpt. Traian Ursan și lt.-maj. Dorel Șimăndan, acționează de la Gara de Nord spre Piața Mărăști (D 11/P/97, II, f. 80).

20,00

Un detașament de la Regimentul 90 Mecanizat, condus de mr. Paul Vasile, ajunge în Calea Girocului cu misiunea de a recupera tancurile blocate (D 11/P/97, II, f. 98).

20,05

Coloana de la Liceul de Muzică s-a despărțit. O parte a rămas pe loc, o parte pornește spre Podul Michelangelo (JAO).

20,10

Căpitanul Marin Vasile solicită o mașină, are un decedat (JAO).

20,25

În Calea Aradului se devastează magazinele (JAO).

20,30

Primul detașament al UM 01380 Arad ajunge la intrarea în Timișoara (D 11/P/97, II, f. 108).

20,30-21,30

La ordinul dat de gen. mr. Ștefan Gușă, în Calea Lipovei, de la UM 01942, se deschide focul și se trage cu muniție de război (JUM 01942).

Ora 21,00

La Comitetul Județean de Partid au venit generalul Nuță, generalul Chițac, procurorul general-adjunct Diaconescu și ministrul adjunct al Justiției Bracaciu, pentru o ședință de informare cu Ion Coman. Sunt discutate acțiunile militare care trebuie luate pentru stăpânirea situației în oraș. În Calea Lipovei sunt sparte magazinele, protestatarii făcând agitație din cauza morților. Sunt mulți (JAO).

Radu Bălan transmite telefonic la Întreprinderea Victoria ordinul de înarmare a Gărzilor Patriotice cu muniție de război, cerând să se execute foc împotriva manifestațiilor.

21,03

În Calea Girocului ard magazine, tramvaie și troleibuze cu geamuri sparte sunt blocate (JAO).

21,15

Trei grupuri de demonstranți vin spre centru din Calea Șagului (JAO).

21,20

Se deschide focul în Calea Girocului. Militarii trag în mulțimea de demonstranți formată din bărbați, femei, copii și bătrâni. Trupele înaintează pe stradă și deschid focul către blocuri, uneori intrând și în casa scârilor. Cad numeroși morți și răniți (D 11/P/97, II, f. 80; Cristea, 1990).

21,51

Se adună un grup dinspre Ciarda Roșie și Calea Buziașului (JAO).

22,00

UM 01008 cu un detașament de 25 de militari comandați de cpt. Traian Ursan și lt.-maj. Dorel Șimăndan intră în dispozitiv la Fabrica de Pâine. Consum: 497 de cartușe (D 11/P/1997, II, f. 80).

Maiorul Andrei cu 60 de militari, trei TAB-uri și maior Paul Vasile, cu 39 de militari și patru TAB-uri, sunt trimiși în Calea Girocului (D 11/P/97, II, f. 61).

22,30

Pe Calea Girocului sosesc ajutoare de la Arad, Regimentul 19 Mc. cu două TAB-uri, și un camion cu militari în termen. Operațiunea de recuperare a tancurilor este preluată de lt.-col. Constantin Rogin (D 11/P/97, II, f. 99). UM 01008 participă cu un detașament la deblocarea Căii Girocului. Consum: 210 cartușe (D 11/P/97, II, f. 80).

Regimentul 19 Mc. realizează dispozitivul de apărare a următoarelor obiective: în Piața Libertății și căminele studențești cu zece ofițeri, cinci subofițeri, 67 de militari în termen, patru TAB-uri și patru camioane; în Piața 700 cu doi ofițeri, un subofițer, 37 de militari în termen și un TAB; în Piața Mărăști cu șase ofițeri, un subofițer și 86 de militari în termen; la Spitalul Militar cu patru ofițeri, doi subofițeri, 52 de militari în termen, un TAB, opt AG-9 și un ARO120; în Piața Maria cu doi ofițeri, un maestru militar și 31 de militari în termen; la ÎTT cu

șase ofițeri, patru subofițeri, 71 de militari în termen și trei TAB-uri (D 11/P/97, II, f. 101). Patru TAB-uri din Regimentul 90 Mc. Lugoj se dispun între Parcul Pionierilor și Podul Mihai Viteazul (D 11/P/1997, II, f. 101).

Ion Coman, Ilie Matei și general-maior Ștefan Gușă pleacă cu două transportoare pentru a vedea starea orașului în urma acțiunilor derulate în timpul zilei.

22,46

125 de militari cu cinci mașini, conduși de cpt. Dumitru Cășeriu, sunt trimiși să blocheze intrarea în oraș dinspre Lugoj (JL D 18 Mc.).

22,50

Sosesc la punctul de control de pe Calea Aradului subunitățile din compunerea eșalonului doi din UM 01380 din Arad sub comanda mr. Moise Lercosan (JL D 18 Mc.).

23,10

100 de militari veniți de la Lugoj, comandați de cpt. Nicolae Ilie, acționează pe str. Ialomița, în zona depozitelor de mărfuri (JL D 18 Mc.)

23,15

Lt.-col. Constantin Rogin raportează că nu mai poate rezista cu trupele aflate pe Calea Girocului, deoarece erau asaltați de un puhoi de lume (JL D 18 Mc.).

23,27

Din ordinul col. Rotariu, o companie cu 160 de militari sunt în dispozitiv la UTT (D 11/P/97, II, f. 58).

23,30

Cornel Pacoste ajunge la Comitetul Județean PCR la ordinul lui Ceaușescu.

Regimentul 32 Mc. trimite un transport de muniție la Comandament (D 11/P/97, II, f. 61)

Fierăria din Piața Traian este în flăcări (JAO).

23,40

Ion Coman, aflat la Comitetul Județean PCR, cere intervenția Armatei în Piața Traian (D 11/P/97, II, f. 61).

23,40

Mr. Paul Vasile raportează că toate tancurile au fost retrase de pe Calea Girocului (D 11/P/97, II, f. 61).

23,50

Al doilea detașament al UM 01380 Arad ajunge la intrarea în Timișoara (D 11/P/97, II, f. 108).

23,58

În Circumvalațiunii s-a adunat un grup foarte mare de demonstranți (JAO).